

**DAVLAT MOLIYA SIYOSATINING STRATEGIK VA TAKTIK
YO'NALISHLARI: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA O'ZBEKISTON
TAJRIBASI**

*Ma'mirjonova Surayyo Oybek qizi "University of
Economics and Pedagogy" NOTM,
Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada bozor munosabatlari sharoitida davlat moliya siyosatining o'rni va ahamiyati tizimli tahlil qilingan. Moliya siyosatining uzoq muddatli (strategik) va qisqa muddatli (taktik) maqsadlari o'rtasidagi bog'liqlik, ularning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi mexanizmlari o'rganilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining «O'zbekiston – 2030» strategiyasi doirasidagi moliyaviy islohotlar, byudjet-soliq siyosatining samaradorligi va raqamli moliya tizimiga o'tish masalalari batafsil yoritilgan.

Kalit so'zlar: moliya siyosati, fiskal strategiya, moliya taktikasi, davlat byudjeti, investitsiya muhiti, YaIM o'sishi, inflyatsiyani jilovlash, raqamli iqtisodiyot, soliq islohotlari.

Аннотация: В данной статье проводится системный анализ роли и значения государственной финансовой политики в условиях рыночных отношений. Изучена взаимосвязь долгосрочных (стратегических) и краткосрочных (тактических) целей финансовой политики, а также механизмы обеспечения экономической стабильности. Подробно освещены вопросы финансовых реформ в рамках стратегии «Узбекистан – 2030», эффективности бюджетно-налоговой политики и перехода к цифровой финансовой системе.

Ключевые слова: финансовая политика, фискальная стратегия, финансовая тактика, государственный бюджет, инвестиционная среда, рост ВВП, сдерживание инфляции, цифровая экономика.

Abstract: This article provides a systematic analysis of the role and importance of state financial policy in market conditions. The relationship between long-term (strategic) and short-term (tactical) goals of financial policy and their mechanisms for ensuring economic stability are studied. Financial reforms within the framework of the «Uzbekistan – 2030» strategy, the effectiveness of fiscal policy, and the transition to a digital financial system are covered in detail.

Keywords: financial policy, fiscal strategy, financial tactics, state budget, investment environment, GDP growth, inflation control, digital economy.

Global iqtisodiy o'zgarishlar va raqobat kuchaygan bugungi kunda har bir davlatning barqaror rivojlanishi bevosita uning moliya siyosatiga bog'liq. Davlat

moliya siyosati – bu mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarini amalga oshirish, iqtisodiyotni tartibga solish va aholi farovonligini oshirish maqsadida moliyaviy resurslarni shakllantirish, taqsimlash va ulardan foydalanish bo'yicha chora-tadbirlar majmuidir.

Moliyaviy siyosat bir nechta asosiy yo'nalishlardan iborat bo'lib, ularning har biri mamlakat iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi:

1. **Byudjet siyosati** — davlat moliya siyosatining markaziy tarkibiy qismi hisoblanadi. U davlat byudjetining daromad va xarajat qismlarini muvozanatli shakllantirishni, byudjet taqchilligini me'yor darajasida (YAIMga nisbatan 3 foizdan oshmasligi) ushlab turishni ko'zda tutadi. O'zbekistonda so'nggi yillarda byudjet xarajatlarning asosiy qismi ijtimoiy sohalarga, xususan, ta'lim, sog'liqni saqlash va infratuzilma rivojiga yo'naltirilmoqda.

2. **Soliq siyosati** — moliyaviy siyosatning eng faol instrumentlaridan biri bo'lib, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va byudjet daromadlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda O'zbekiston soliq tizimida tub islohotlar amalga oshirilib, soliqlar soni kamaytirildi, yagona soliq stavkalari joriy qilindi, soliq ma'murchiligi raqamlashtirildi.

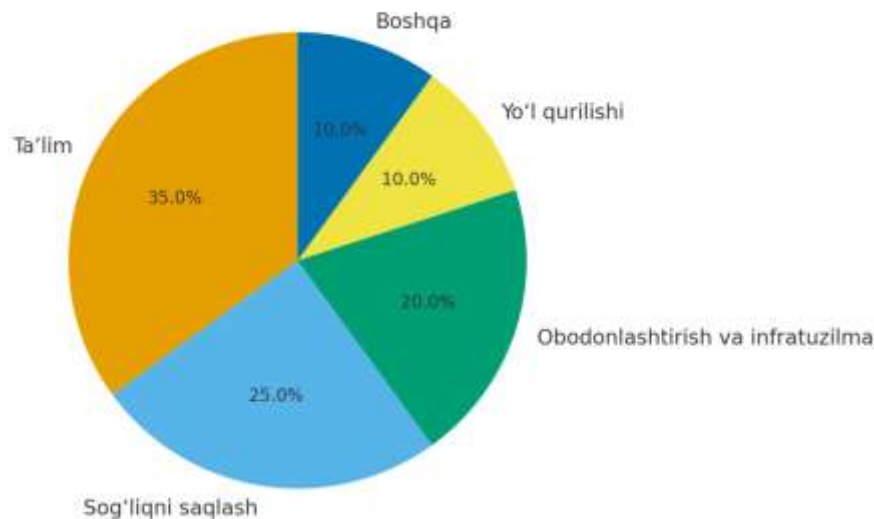
3. **Kredit siyosati** — iqtisodiyot subyektlariga moliyaviy resurslarni yetkazib berish mexanizmini takomillashtirishni maqsad qiladi. Davlat iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, eksportni kengaytirish va mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash uchun imtiyozli kredit dasturlarini amalga oshirmoqda.

4. **Investitsiya siyosati** — moliyaviy siyosatning muhim qismi bo'lib, milliy iqtisodiyotda kapital qo'yilmalarni oshirish, yangi texnologiyalarni jalb qilish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish va eksportni kengaytirishga xizmat qiladi. Mamlakatimizda xorijiy investitsiyalar uchun qulay muhit yaratish, soliq va bojxona imtiyozlarini joriy etish, davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish orqali investitsiya siyosati izchil amalga oshirilmoqda.

Davlat moliya siyosatining strategik va taktik yo'nalishlari bir-birini to'ldiruvchi hamda iqtisodiy rivojlanishning asosiy mexanizmlaridan biridir. Strategik yo'nalishlar uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashga qaratilgan bo'lsa, taktik yo'nalishlar qisqa muddatli muammolarni hal etish orqali bu jarayonni qo'llab-quvvatlaydi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan tub islohotlar davrida moliya siyosatining strategik yo'nalishlarini to'g'ri belgilash va ularni taktik choralar bilan quvvatlash o'ta muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shuningdek, iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichi (2020–2025) davrida jamiyat moliya tizimida ijtimoiy, tibbiy, ekologik va pensiya sug'urtasi fondlari, shuningdek, byudjetdan tashqari moliya fondlarining ahamiyati sezilarli darajada ortib bordi.

Mahalliy byudjet xarajatlari tuzilmasi (2024-yil)

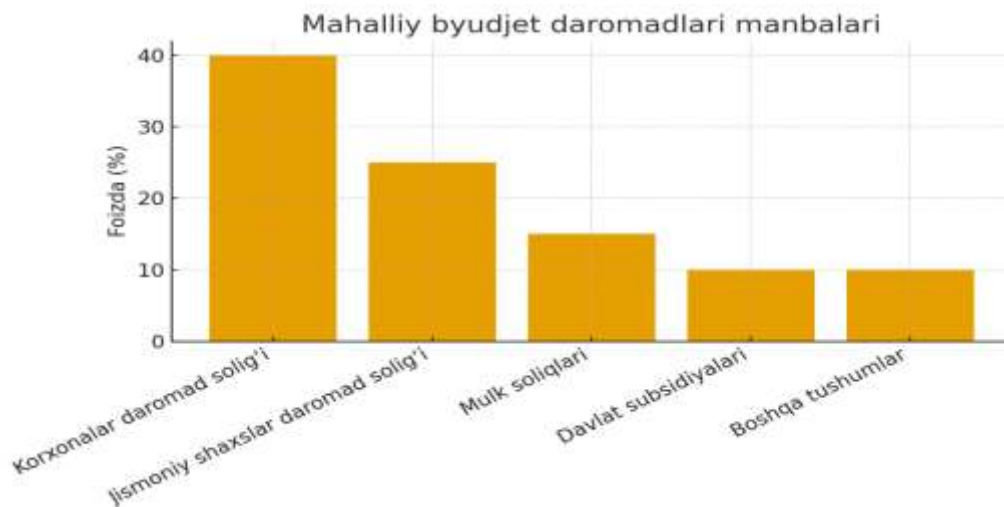
1-rasm. Mahalliy byudjet xarajatlari tuzilmasi — ta'lim, sog'liqni saqlash, infratuzilma, yo'l qurilishi va boshqa yo'nalishlar kesimida.

Moliya siyosati ta'sir ko'rsatadigan asosiy ob'ektlar — aholining turli ijtimoiy qatlamlari, davlat institutlari, ishlab chiqarish korxonalari va hududlar hisoblanadi. Bugungi kunda davlat byudjeti daromadlari, xarajatlari va soliq imtiyozlari orqali iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlari — energetika, transport, raqamli iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarga faol ta'sir ko'rsatilmoqda. Masalan, ilm-fan va innovatsiyalarni moliyalashtirish hajmi 2024-yilda 2019-yilga nisbatan qariyb ikki barobar oshgan. Shu bilan birga, davlat qarzini boshqarish siyosati xalqaro moliya tashkilotlari bilan hamkorlikda olib borilib, ichki qarz bozorini rivojlantirish, qarz xizmatini optimallashtirish choralari o'z ichiga oladi.

Soliq imtiyozlari hamon moliya siyosatining muhim vositasi bo'lib qolmoqda. So'nggi yillarda soliq tizimi soddalashtirilib, kichik biznes va startaplarga qo'llaniladigan imtiyozlar kengaytirildi. Bu jarayon iqtisodiyotda sog'lom raqobat muhitini shakllantirishga va mahalliy ishlab chiqaruvchilarning eksport salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Moliya siyosatining samaradorligi ko'p jihatdan pul-kredit siyosati bilan uyg'unlikda olib borilishiga bog'liq bo'lib, bu jarayonda Markaziy bank inflyatsiyani jilovlash va pul massasini tartibga solish orqali fiskal siyosatni qo'llab-quvvatlamoda.

Makrodarajada moliya siyosati davlatning iqtisodiy strategiyasi bilan uzviy bog'liq holda olib borilsa, mikrodarajada — korxonalar va xonadonlar darajasida moliyaviy intizomni mustahkamlash, daromad va xarajatlarni oqilona boshqarish asosiy maqsad hisoblanadi. Xususan, firmalarning moliya siyosati resurslardan samarali foydalanish, investitsion loyihalarning foydaliligini oshirish, likvidlikni ta'minlashga qaratilgan. Xonadon moliya siyosati esa daromad manbalarini

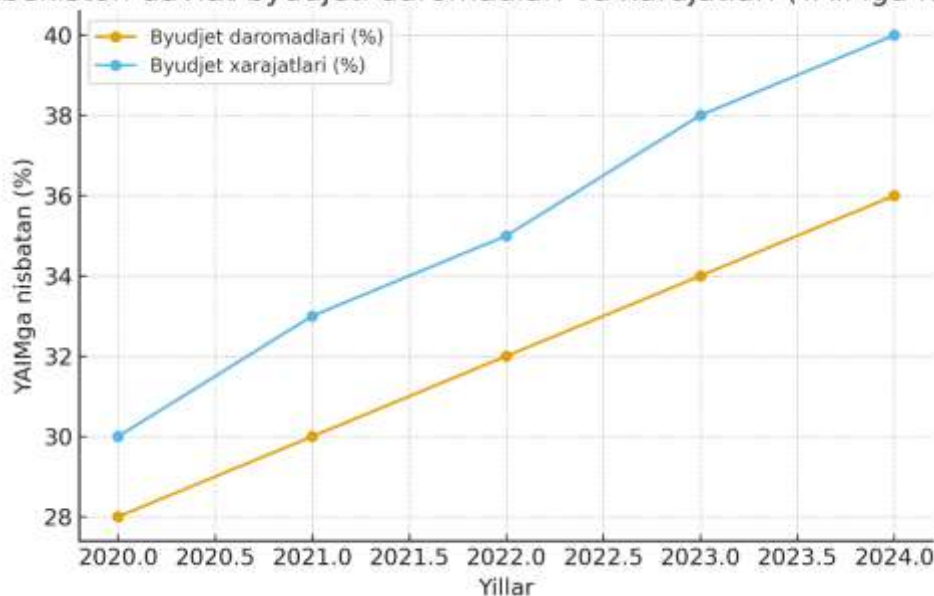
diversifikatsiya qilish, jamg'arma madaniyatini shakllantirish va oila byudjetini barqarorlashtirish orqali aholi farovonligini oshirishda muhim o'rin tutmoqda.

2-rasm. Daromad manbalari — korxona va jismoniy shaxslar solig'i, mulk solig'i, davlat subsidiyalari va boshqa tushumlar.

O'zbekistonning zamonaviy moliyaviy siyosati iqtisodiyotda davlatning rolini optimallashtirish, raqamli texnologiyalarni moliyaviy boshqaruvga joriy etish, hamda ijtimoiy yo'naltirilgan byudjet siyosatini yuritish orqali barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishni ko'zlaydi.

O'zbekiston davlat byudjeti daromadlari va xarajatlari (YAIMga nisbatan)

Zamonaviy bosqichda O'zbekiston moliya siyosati iqtisodiy o'sish sur'atlarini barqarorlashtirish, soliq tizimini soddalashtirish, byudjet taqchilligini kamaytirish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashga yo'naltirilgan. Mamlakatda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va raqamlashtirish jarayonlari moliya tizimida ham o'z aksini topmoqda. Xususan, davlat byudjeti xarajatlarini rejalashtirish va nazorat qilishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi tomonidan so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar natijasida davlat moliyasi tizimi ochiq va shaffof bo'lib bormoqda. "Ochiq byudjet" axborot portalini orqali byudjet mablag'larining taqsimlanishi va sarflanishi jamoatchilikka ochiq tarzda e'lon qilinmoqda. Bu esa aholining davlat moliyasi ustidan nazoratini kuchaytirish, korrupsion holatlarning oldini olish va byudjet intizomini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Soliq siyosatini takomillashtirish ham O'zbekiston moliya tizimidagi eng muhim islohot yo'nalishlaridan biridir. 2019 yildan amalda bo'lgan yangi tahrirdagi Soliq kodeksi soliqqa tortish jarayonlarini soddalashtirdi, soliq stavkalari pasaytirildi, tadbirkorlik subyektlari uchun qulay muhit yaratildi. Natijada soliq ma'murchiligi soddalashib, soliq to'lovchilarning soni ortdi, davlat byudjeti daromad bazasi kengaydi.

Mamlakatda ijtimoiy yo'naltirilgan moliya siyosati amalga oshirilmoqda. Davlat byudjeti mablag'larining katta qismi ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya, madaniyat va infratuzilma sohalariga yo'naltirilmoqda. Bu esa aholi turmush darajasining yaxshilanishiga, bandlikning oshishiga hamda inson kapitalining rivojlanishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, hududlar moliyaviy mustaqilligini oshirish, mahalliy byudjetlarning daromad manbalarini kengaytirish bo'yicha ham muhim chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston xalqaro moliya institutlari — Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki va boshqa tashkilotlar bilan faol moliyaviy hamkorlikni yo'lga qo'ygan. Bu hamkorlik doirasida yirik infratuzilma loyihalari, transport, energetika va ijtimoiy soha uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar jalb etilmoqda. Bunday xalqaro hamkorlik mamlakat moliya tizimining barqarorligini mustahkamlaydi va global moliyaviy tizim bilan integratsiyani chuqurlashtiradi.

O'zbekiston moliya siyosatining kelajakdagi rivojlanish istiqbollari bir necha yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Avvalo, soliq siyosatini liberallashtirish, soliq ma'murchiligini to'liq raqamlashtirish va tadbirkorlik subyektlari uchun soliq yukini kamaytirish ustuvor ahamiyatga ega. Shu bilan birga, davlat xarajatlarining samaradorligini oshirish, har bir so'mning natijadorligini baholash tizimini joriy etish orqali byudjet mablag'laridan oqilona foydalanish rejalashtirilgan.

Mahalliy moliya tizimini mustahkamlash ham istiqboldagi asosiy yo'nalishlardan biridir. Hududlarning iqtisodiy salohiyatini to'liq ishga solish, mahalliy daromad manbalarini kengaytirish va ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga moliyaviy asos yaratish orqali mamlakat bo'ylab barqaror moliyaviy muvozanat ta'minlanadi. Shu bilan birga, "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish, ekologik loyihalarni qo'llab-quvvatlash va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash ham davlat moliya siyosatining yangi yo'nalishiga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasining zamonaviy moliya siyosati iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, byudjet intizomini kuchaytirish va ijtimoiy sohani qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida moliya tizimi bosqichma-bosqich xalqaro standartlarga moslashib bormoqda. Kelgusida moliyaviy boshqaruvning raqamli texnologiyalar asosida takomillashuvi, investitsion muhitning yanada yaxshilanishi va davlat moliya tizimining shaffofligi oshishi O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA Xulosa qilib aytganda, davlat moliya siyosati faqatgina pul yig'ish mexanizmi emas, balki mamlakatning kelajakdagi qiyofasini belgilovchi strategik vositadir. O'zbekiston sharoitida iqtisodiy o'sish strategiyasi va ijtimoiy himoya taktikasining uyg'unlashuvi barqaror modelni shakllantirmoqda.

Moliyaviy barqarorlikni yanada mustahkamlash uchun davlat xarajatlari samaradorligini oshirish, moliya bozorini liberallashtirish va «yashil» moliya tamoyillarini keng joriy etish lozim. Kelgusida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilashga, balki mamlakatning xalqaro reytinglardagi o'rnini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-son Farmoni «O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida».
3. Vahabov A.V., Malikov T.S. Moliya: darslik. – T.: Sharq, 2012.
4. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi ma'lumotlari (www.mf.uz).
5. Ma'mirjonova S.O. Davlat moliya siyosatining strategik va taktik masalalari. Kurs ishi, Andijon – 2025.